

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАРАСЬ ОЛЕНА СЕРГІЇВНА

УДК 338.47:338.48

**РОЗВИТОК ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2013

Дисертація на правах рукопису

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Савельєв Євген Васильович,
Тернопільський національний економічний університет
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України,
завідувач кафедри міжнародної економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мальська Марта Пилипівна
Львівський національний університет імені Івана Франка
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України,
завідувач кафедри туризму

кандидат економічних наук
Мігущенко Юліана Валеріївна,
Регіональний філіал Національного інституту стратегічних
досліджень у місті Львові Адміністрації Президента України,
старший науковий співробітник

Захист відбудеться «29» березня 2013 р. о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету за
адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, корпус 11, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного
економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий «25» лютого 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
к.е.н., доцент

О.П. Дудкіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Провідною галуззю розвитку світової економіки наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть є туризм, що обумовлює суттєві виклики і, відповідно, потребує здійснення якісно нових інфраструктурних зрушень, зокрема їх транспортної складової. Рекордним для міжнародного туризму став 2012 рік, у якому чисельність подорожуючих перевищила один мільярд. За даними Всесвітньої туристичної організації, на сектор туризму припадає 9% світового ВВП, одне з кожних 12 робочих місць і 30% експорту послуг у світі, останній показник у найменш розвинутих країнах сягає 45%. У поточному десятилітті розвиток туристичної галузі залишиться у числі світових лідерів. Для організації туристичної діяльності України вплив транспортних факторів має особливе значення. З одного боку, висока вартість авіап перевезення, нерозвиненість берегової інфраструктури та відсутність комфортабельного пасажирського флоту водного транспорту, важкодоступність до туристичних ресурсів залізничним транспортом стримують розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, а з іншого – наявність транспортних зв'язків з прикордонними країнами сприяє розвитку міжнародних поїздок. Транспортна інфраструктура України не відповідає сучасним тенденціям розвитку міжнародного туризму, про що свідчить недостатність пристосування до задоволення попиту подорожуючих як за кількісними, так і за якісними параметрами. Йдеться, насамперед, про вартісні, інтеграційні, транзитні, швидкісні, комфортні та безпекові аспекти.

Концептуальні засади функціонування міжнародного ринку послуг і взаємозв'язок динаміки його структурних елементів з провідними тенденціями світогосподарського розвитку знайшли відображення у роботах вітчизняних та іноземних вчених М. Биржакова, О. Бакаєва, І. Балабанова, В. Герасименко, В. Гетьмана, А. Гудкова, П. Дука, В. Квартальнова, В. Кислого, В. Кифяка, Д. Лук'яненка, О. Любіцевої, А. Мельник, Ю. Макогона, М. Мальської, Н. Нешкова, О. Осипової, І. Писаревського, М. Портера, Є. Савельєва, В. Смолій, Л. Тарангул, Дж. Р. Уокера, І. Школи, П. Яновського та ін.

Теоретичні проблеми і практичні аспекти вирішення задач розвитку туризму і його інфраструктури представлені в наукових працях вітчизняних і зарубіжних авторів: О. Аріон, О. Єдіна, Ю. Мігущенко, А. Новікової, Ю. Пащенко, С. Пирожкова, К. Плужникова, Д. Прейгера, А. Рибчука, О. Захарової та ін.

Разом з тим у наукових працях сучасних вітчизняних та іноземних вчених недостатньо уваги приділяється проблемам розвитку транспортної інфраструктури. Практично не розробленими залишаються теоретичні аспекти транспортної галузі як інфраструктури міжнародного туризму. В аналітичних дослідженнях суто туристичні перевезення не мають чіткої елімінації від інших видів транспортних послуг. Наведене вище визначило

актуальність обраної теми і необхідність подальшого поглиблення досліджень цього питання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри міжнародної економіки Тернопільського національного економічного університету у межах наукової теми «Новітні тенденції розвитку світової економіки» (державний реєстраційний номер 0107U012233), у якій автором розроблені рекомендації щодо інтеграції транспортної інфраструктури України в світову транспортну систему, а також за участі у фундаментальному науковому дослідженні «Теоретико-методологічні основи і практичні підходи формування нового світового економічного порядку та забезпечення національних інтересів України» (державний реєстраційний номер 0111U001038), в якому автором розроблені напрями розвитку транспортної системи України.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення науково-методологічних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування стратегій розвитку транспортної інфраструктури України, орієнтованих на підвищення якості обслуговування туристів та інтеграцію транспортних мереж України в систему міжнародного туризму.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- проаналізувати теоретичні основи розвитку транспортної інфраструктури в міжнародному туризмі;
- дослідити концептуальні засади впливу міжнародного туризму на розвиток транспортної інфраструктури;
- охарактеризувати організацію надання транспортних послуг в міжнародному туризмі;
- проаналізувати сучасний стан транспортного обслуговування туристів в світі і, зокрема, в Україні з метою виявлення напрямків розвитку його інфраструктури;
- оцінити транспортну інфраструктуру України з метою залучення іноземних інвестицій для її розширення та модернізації;
- виявити специфіку, форми і методи державно-приватного партнерства (ДПП) при створенні об'єктів туристичної інфраструктури;
- визначити стратегічні орієнтири України у формуванні та розширенні ринку транспортних послуг у сфері міжнародного туризму;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення системи надання транспортних послуг та покращення їх якості;
- запропонувати способи інтеграції транспортних мереж України в міжнародну транспортну систему.

Об'єктом дослідження є розвиток транспортної інфраструктури в системі міжнародного туризму.

Предметом дослідження є тенденції розвитку транспортної інфраструктури на світовому ринку туристичних послуг та інтеграція української системи транспортного забезпечення туризму до світової.

Методи дослідження: Теоретичну і методологічну основу дисертації становлять дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних вчених щодо проблем міжнародного туризму та розвитку транспортної інфраструктури. У процесі роботи використовувалися наступні методи: аналізу і синтезу – для деталізації об'єкта і предмета дослідження; системно-структурний підхід – для аналізу оцінки ролі й місця транспортної інфраструктури України в міжнародному туризмі; графічний – для наочного зображення розвитку транспортної інфраструктури; метод експертних оцінок – для оцінки стану і проблем розвитку транспортної інфраструктури; методи статистичного аналізу та вибіркового обстеження – для дослідження сучасного стану фінансово-економічної діяльності транспорту України; метод системного аналізу – при розробці та обґрунтуванні пропозицій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму управління транспортом. У процесі дослідження також використовувалися загальнонаукові методи наукового пізнання: порівняння, дедукції, індукції та інші методичні прийоми.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі і нормативні документи, що регламентують діяльність транспорту України, офіційні дані Міністерства інфраструктури України, Державного агентства України з туризму та курортів, Державної служби статистики України, Світового банку. У роботі використані міжнародні договори та документи, офіційні публікації та аналітичні звіти Всесвітньої туристичної організації, Європейської туристичної організації, матеріали експертних оцінок, праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, монографії, матеріали конференцій та власні дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методологічних основ розвитку транспортної інфраструктури в умовах сталих тенденцій зростання ролі туризму в національних економіках та обґрунтуванні стратегічних орієнтирів розвитку транспортної інфраструктури для покращення якості туристичних послуг.

Основні положення, що становлять наукову новизну та виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

– розроблений організаційно-економічний комплекс забезпечення якості транспортних послуг, в якому передбачено використання та розвиток авіаційного, залізничного, автомобільного, автобусного і водного видів транспорту в міжнародному туризмі та прилеглої інфраструктури;

– запропоновано механізм державно-приватного партнерства – концесію для реалізації інвестиційних інтересів держави в транспортній галузі міжнародного туризму, підвищення її ролі в економічному розвитку країни та прискоренні розбудови міжнародних транспортних коридорів;

удосконалено:

– систему факторів взаємного впливу туристичної галузі і транспортної інфраструктури та обґрунтовано, що комплексний розвиток і вдосконалення транспортної інфраструктури туризму є важливою складовою зростання внутрішніх і в'їзних туристичних потоків, що, в свою чергу, забезпечує підвищення ефективності використання туристичних ресурсів;

– підхід до вибору видів транспорту міжнародного туризму на основі ідентифікації їх переваг та недоліків для забезпечення оптимального способу перевезення туристів;

дістали подальшого розвитку:

– теоретико-методологічні основи розвитку транспортної інфраструктури, зокрема, доведено необхідність комплексного підходу до її вдосконалення. Встановлено, що ефективність та розвиток туризму у значній мірі залежить від використання пакетних форм реалізації послуг, які надаються (внутрішніх і міжнародних перевезень пасажирів і багажу; задоволення біологічних потреб; бронювання квитків; сезонних знижок цін на послуги перевезення; організації індивідуальних рейсових маршрутів, чартерних рейсів; пільгового перевезення окремих категорій громадян; забезпечення безпеки та культури обслуговування пасажирів);

– форми державної підтримки розвитку транспортної інфраструктури в Україні та система інституційних заходів для інтеграції України в міжнародну транспортну систему, яка передбачає розвиток концесійної діяльності. Зокрема, доведено необхідність розроблення державної концесійної політики та її відповідного інституційного забезпечення на національному та міжнародному рівнях.

Практичне значення одержаних результатів. Науково обґрунтовані у дисертації практичні результати та рекомендації, узагальнений досвід щодо розвитку міжнародної транспортної інфраструктури дозволять удосконалити якість обслуговування на транспорті та підвищити кількість туристичних потоків з України, в Україну і через Україну та визначити пріоритети їх розвитку на перспективу.

Обґрунтовані в роботі теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації використані в Управлінні з питань туризму Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 126-25/82 від 23.05.2012 р.); впроваджені у діяльність Волинської торгово-промислової палати м. Луцька (довідка № 19-22/01-3/154/1 від 05.03.2012 р.); запропоновані в роботі науково-практичні положення та рекомендації знайшли своє практичне втілення в

діяльності підприємства ТДВ «Тернопільавтотранс 16100» (довідка № 1/ 4-218 від 26.03.2012 р.); розробки автора щодо розвитку транспортної інфраструктури України в умовах активізації міжнародного туризму використано в навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін: «Економіка міжнародного туризму», «Міжнародна туристична політика», «Інформаційні туристичні технології», «Міжнародна торгівля» (довідка №126.38/3228 від 02.11.2012 р.); положення дисертації використані при написанні рекомендацій і аналітичної записки XVI Міжнародної наукової конференції «Глобальні дисбаланси: світова та українська економіки» (м. Белек, Туреччина, 19 – 26 вересня 2012 року (довідка № 126. 07/3229 від 02.11.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові результати, які наведені в дослідженні, отримані автором особисто .

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи були апробовані в доповідях на міжнародних, всеукраїнських, наукових і науково-практичних конференціях: «Україна в системі міжнародної економіки» (м. Тернопіль, 2010 р.), «Україна – Італія: співробітництво у галузі туризму» (м. Київ, 2010 р.), «Актуальні питання рекламно-інформаційного забезпечення туристично-рекреаційної галузі у рамках проведення «Євро-2012» (м. Тернопіль, 2011 р.), «Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.), Міжнародній науковій конференції молодих вчених та студентів «Посткризовий розвиток світової економіки та Україна» (м. Тернопіль, 2012 р.), «Молодь: освіта, наука, духовність» (м. Київ, 2012 р.), «Проблеми и перспективи на развитието на сїтрудничеството между страните от югоизточна Европа в рамките на Черноморското икономическо сїтрудничество» (м. Албена (Болгарія), 2012 р.), «Глобальні дисбаланси: світова та українська економіки» (м. Анталія (Туреччина), 2012 р.)

Публікації. Результати дисертаційної роботи викладені у 13 наукових працях, з яких 4 опубліковані у наукових фахових виданнях, 2 – у закордонних наукових виданнях, 7 – у матеріалах і тезах міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій і інших виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 4,3 друк. арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 196 найменувань викладених на 17 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 202 сторінки друкованого тексту, з яких 185 сторінок основного тексту, що містить 20 таблиць на 9 сторінках та 26 рисунків на 13 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні основи розвитку транспортної інфраструктури в системі міжнародного туризму**» проаналізовано теоретичні основи розвитку транспортної

інфраструктури в міжнародному туризмі; досліджено концептуальні засади впливу міжнародного туризму на розвиток транспортної інфраструктури; охарактеризована організація надання транспортних послуг в міжнародному туризмі.

Туристичний ринок забезпечує здійснення просторового руху людей, орієнтованих на отримання послуг у сфері відпочинку, оздоровлення ділового та наукового співробітництва. Технічний прогрес в авіаційній, автомобільній, суднобудівельній галузях та розширення і удосконалення дорожньої мережі значною мірою обумовили прискорений розвиток туризму. Транспорт набрав функції важливої складової туристичної індустрії, невід'ємної частини туристичного продукту, а транспортне обслуговування перетворилося у складний технологічний процес з розгалуженою інфраструктурою, завдяки чому розширилася географія подорожей.

Встановлено, що в міру розвитку та розширення міжнародного туризму зростає й попит на транспортні послуги. Вони належать до основних видів послуг в туризмі і, відповідно, є невід'ємною частиною турпродукту. Транспортні послуги існують в єдності з туристичним ринком і є одним з його різновидів, що розвивається. Зростання кількісних і якісних показників міжнародного туризму обумовлює збільшення попиту на транспортні послуги.

В процесі дослідження систематизовані основні види і підвиди транспортних послуг, що надаються в сфері міжнародного туризму. В якості класифікаційних ознак прийняті: характер використання транспортних засобів, характер організації подорожі, споживачі послуг, сезонність, тривалість подорожі, територіальна ознака, маршрут та вид транспорту.

Удосконалена класифікація елементів туристичної інфраструктури як комплексу підприємств туріндустрії і взаємопов'язаних з нею установ та об'єктів, що забезпечують матеріальні та соціально-культурні умови відтворення туристичного продукту (рис. 1).

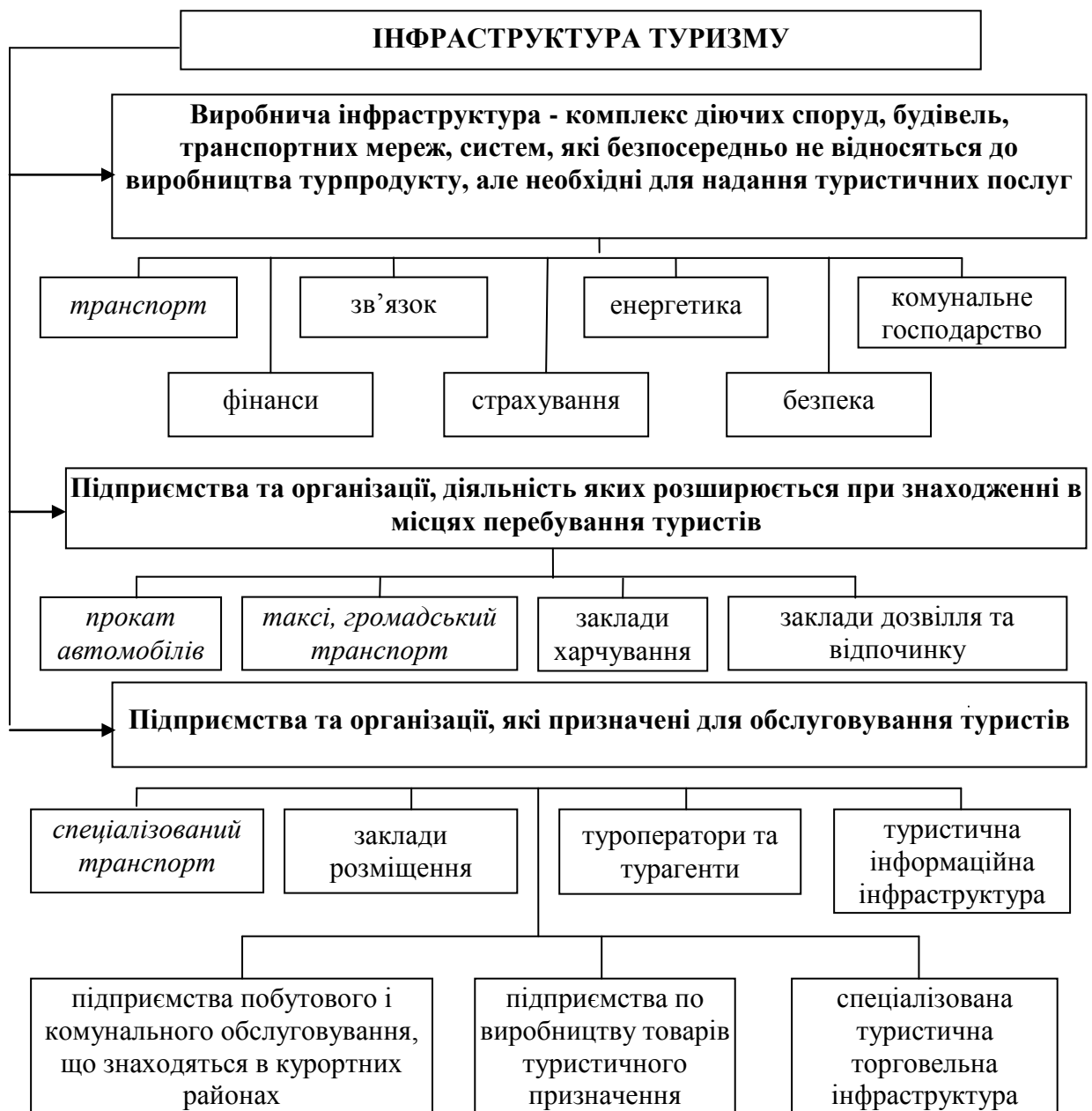

Рис. 1. Класифікаційні елементи інфраструктури туризму

Інфраструктура туризму – це тривірневий комплекс, що складається з виробничої інфраструктури, підприємств і організацій, що беруть участь у забезпеченні туристичної діяльності, і підприємств туристичної індустрії: готельної інфраструктури, інфраструктури туроперейтингу, спеціалізованої транспортної інфраструктури, інформаційної інфраструктури, підприємств по виробництву товарів туристичного попиту, спеціалізованої та туристичної торговельної інфраструктури.

Обґрунтовано, що транспортні перевезення займають одне з центральних місць у складі практично будь-якого туристичного продукту та займають нішу на усіх рівнях туристичної інфраструктури. Вони не лише виконують функцію переміщення, а й

виступають своєрідним засобом відпочинку клієнта. У цілому перевезення є складовою частиною туристичної індустрії як галузі економіки.

За результатами дослідження встановлено й обґрунтовано переваги та недоліки різних видів транспортної інфраструктури міжнародного туризму. Види транспорту різняться за своїми характеристиками з огляду на використання в туристичних перевезеннях, що відбивається на організаційних умовах туру і якості послуг. Дослідження показало, що для повного задоволення потреб туристів при організації подорожі необхідна координація взаємодії різних видів транспорту, у випадку, коли неможливо обмежитися лише одним з них. Будь який процес перевезення пасажирів має інтермодальний характер, тобто при перевезенні залучають декілька видів транспорту. Єдиний вид транспорту, який може обійтись без застосування іншого транспорту, є автомобільний, оскільки відповідає вимозі перевезення «від дверей до дверей». Але за умов неможливості використання автомобільного транспорту при перевезенні туристів на великі відстані залучаються інші види транспорту: авіаційний, водний та залізничний.

Дослідження засвідчило, що можливі три напрямки удосконалення в сфері організації транспортних послуг:

- 1) пристосування асортименту запропонованих послуг до специфічних потреб клієнтів;
- 2) активне формування попиту на послуги транспорту з метою прибуткової реалізації новітніх видів;
- 3) забезпечення в системі організації подорожі взаємодії різних видів транспорту.

Доведено, що синергетичного ефекту в системі транспортного обслуговування туристів можна досягти лише при ретельній координації та узгодженості розкладів відправлення літаків, потягів та інших транспортних засобів, при злагодженій організації здачі багажу й контролю за його пересуванням під час всієї подорожі, а також при дотриманні інтегрованих міжнародних стандартів резервування місць й простоти пересадок.

У другому розділі «**Аналіз особливостей розвитку транспортної інфраструктури України**» поглиблено методологічні аспекти дослідження транспортної інфраструктури в умовах активізації міжнародного туризму; здійснено оцінку розвитку національної транспортної інфраструктури, її інвестиційного забезпечення та інституційного середовища України і світу.

Взаємодія транспортного комплексу з туристичним – взаємовигідна. З одного боку, за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, 80 – 90% доходу від пасажирських перевезень на транспорті отримується в туристичному бізнесі, з іншого – завдяки транспорту до обслуговування туристів залучаються периферійні ділянки рекреаційного простору.

Україна володіє широкою інфраструктурою залізничного, водного, автомобільного та авіатранспорту. За довжиною мережі залізниць вона посідає друге місце у Європі (21,7 тис. км). Довжина внутрішніх водних шляхів на найбільших європейських річках Дунай та Дніпро становить майже 2,2 тис. км, вздовж них розташовано 10 річкових портів. Авіаційний транспорт представлений інфраструктурою 33 аеропортів, з яких 17 міжнародних. Загальна мережа автодоріг загального користування становить 169,5 тис. км, з яких 165,8 тис. км – з твердим покриттям.

Аналіз динаміки обсягів перевезень за видами транспорту (табл. 1) дозволив констатувати, що найважливішим видом транспорту для перевезення пасажирів є автомобільний. Цей вид транспорту забезпечує функціонування та територіальну організацію всіх галузей національного господарства і, насамперед, туристичного комплексу, який займає важливе місце в економіці України. Розвиток ринкових форм та науково-технічного прогресу підіймає нові проблеми щодо організації перевезень, структурних перетворень і технічної політики в автотранспортному господарстві.

Таблиця 1.

Відправлення (перевезення) пасажирів за видами транспорту (тис. пас.) *

Рік	Залізничний	Морський	Річковий	Автомобільний (автобуси)	Авіаційний
2001	2723,0	1,1	760,7	43730,6	5,7
2002	2586,7	1,2	800,3	69396,0	8,4
2003	2721,9	0,8	805,9	71894,1	5,9
2004	2067,0	1,8	834,4	76095,6	8,0
2005	2629,9	1,3	876,7	103980,7	4,8
2006	3119,4	0,7	627,0	114170,2	4,2
2007	2732,3	–	575,7	128052,7	7,3
2008	2710,8	2,0	525,3	137338,1	10,3
2009	2430,1	3,4	329,7	139582,1	7,5
2010	2727,1	3,9	–	137991,1	9,0
2011	2737,5	3,7	273,5	131690,0	9,0

* Примітка: складено автором за даними Державної служби статистики України

Розглянуто сучасний стан розвитку та концептуальні основи управління інвестиціями, методичні і практичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості транспортної інфраструктури, ефективного використання інвестиційних ресурсів, в світлі чого визначено проблематику формування системи організаційно-інвестиційного забезпечення з огляду на

сучасні вимоги до розвитку транспортної інфраструктури України.

Здійснений аналіз інвестиційної діяльності в сфері створення та розвитку транспортної інфраструктури, за оцінками Economist Intelligence Unit – EIU, показав, що Україна за показниками якості бізнес - середовища посідає 75 місце серед 82 країн. Попри прогнози EIU щодо певного зростання підприємницького рейтингу країни протягом 2007-2011 рр. (на 5 позицій), Україна й надалі істотно відстає від основних конкурентів за обсягом іноземних інвестицій на світовому ринку.

Окреслено напрями реалізації інвестиційних пріоритетів вітчизняної транспортної галузі: реалізацію інвестиційних проектів за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів, а також іноземних інвестицій та кредитів; впровадження досвіду інших країн у сфері інвестиційної діяльності; імплементацію механізму державно-приватного партнерства на основі використання концесій; виконання заходів державних та регіональних цільових програм; впровадження PR-заходів з розвитку інвестиційної інфраструктури – систематичних семінарів, виставок, форумів, «круглих столів», презентацій інвестиційних проектів, зустрічей з інвесторами.

Акцентовано увагу на значимості аналізу інвестиційних пріоритетів транспортної галузі України та окреслено основні його складові з метою обґрунтування управлінських рішень (рис. 2).

Рис. 2. Напрями аналізу інвестиційних пріоритетів транспортної галузі України

Оцінка інвестиційного середовища розвитку транспортної інфраструктури України дозволила зробити висновок, що Україна, маючи вигідне географічне положення, розвивалася без урахування особливостей її функціонування за відсутності комплексної

транспортної політики держави й дієвих механізмів управління туризмом. Однією із найважливіших проблем розвитку транспортної галузі України є відсутність суттєвої державної підтримки місцевих ініціатив у розвитку туризму. Проте, зарубіжний досвід свідчить, що максимального ефекту в розвитку туризму можна досягти лише за умов співпраці органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та підприємницьких структур.

Аргументовано, що транспортна інфраструктура в умовах ринкової економіки не може розвиватися без участі держави, лише на основі приватних інвестицій. Водночас роль держави у створенні сучасного механізму регулювання галузі транспорту в умовах глобалізації має бути істотною і повинна бути спрямована на вирішення стратегічних завдань транспортного забезпечення розвитку туризму.

Інституційне забезпечення діяльності транспорту зазвичай здійснюється шляхом проведення та реалізації економічної (податкової, фінансово-кредитної, тарифної, інвестиційної) та соціальної політики, включаючи надання дотацій на пасажирські перевезення. В більшості країн світу державна транспортна політика безпосередньо проводиться через центральні органи виконавчої влади, а також опосередковано — за допомогою правових важелів підтримки транспортної інфраструктури і міжнародної політики.

Зазначаючи недоліки інституційного середовища, автор констатує, що Україна, перебудовуючи свою економіку на ринкових засадах, включається у світовий туристичний процес, про що свідчить зростання туристичних потоків і нарощування обсягів діяльності реформованої індустрії туризму. Створена певна законодавча і нормативна база (закони України "Про туризм", "Про курорти" та інші законодавчі акти, укази Президента та постанови Кабінету Міністрів України), розбудовується за світовими стандартами національна індустрія туризму, у сфері транспортного законодавства Україною у співробітництві з представниками ЄС розроблено документ про Транспортну стратегію України на період до 2020 року (для забезпечення досягнення останнього ЄС надавав активну підтримку через реалізацію проектів – Twinning «Підтримка формування політики в галузі транспорту» та «Підтримка інтеграції транспортної системи України до Транс-Європейської транспортної мережі ТЕМ-Т»), що в сукупності дозволяє впроваджувати державну туристичну політику, впливати на формування національного туристичного продукту, започаткувати заходи розбудови транспортної інфраструктури для міжнародного туризму.

Центральна державна транспортна адміністрація в розвинених країнах працює в тісній взаємодії з місцевою владою й приватним бізнесом. Така схема роботи є досить продуктивною для співробітництва та взаємодії адміністративних органів різних рівнів

державного та регіонального управління, а також для залучення фінансових коштів приватного сектора з метою виконання відповідних державних завдань, що може бути запозичено Україною.

Узагальнення зарубіжного досвіду засвідчило, що дієвим засобом підвищення ефективності функціонування туризму як галузі економіки є розвиток партнерських відносин держави та бізнесу, що дає можливість залучити додаткові ресурси, насамперед, інвестиції у транспортну інфраструктуру, яка характеризується високим рівнем капіталоємності. У такій системі відносин відбувається об'єднання ресурсів і потенціалів держави і бізнесу, спрацьовує ефект синергії, що сприяє підвищенню ефективності використання наявних ресурсів, розподілу ризиків між державним і приватним сектором та їхній мінімізації. З огляду на це, в дисертації запропоновано схему державно-приватного партнерства в галузі транспорту України (рис. 3).

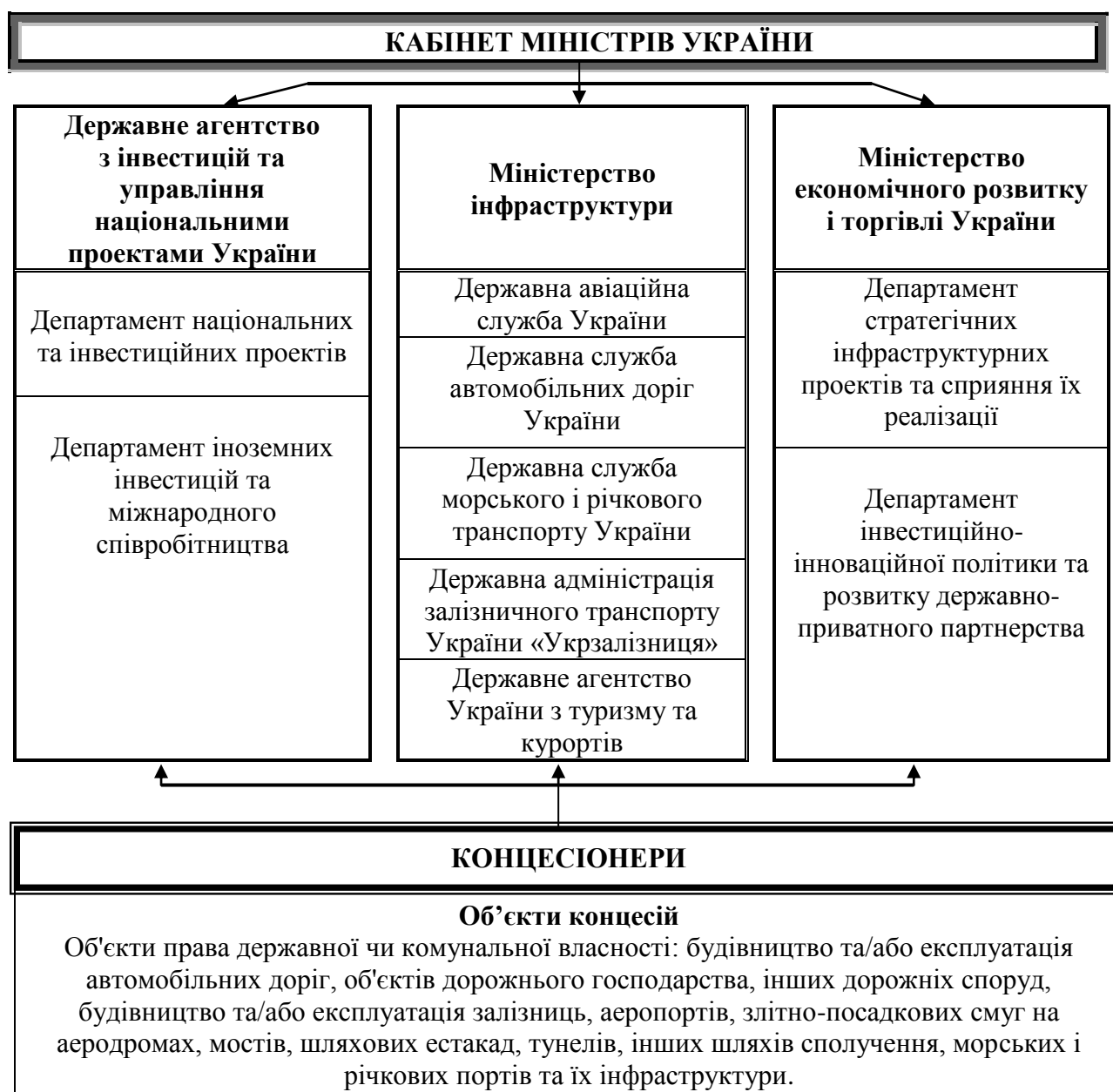

Рис 3. Схема державно-приватного партнерства в галузі транспорту України

У дисертації обґрунтовані рекомендації щодо використання концесійного механізму у вирішенні проблем транспортного забезпечення туризму. Сферами його застосування мають бути: реконструкція та розширення мережі транспортних шляхів; розвиток сучасної інфраструктури, її сервісу та підвищення якості перевезень; участь у процесі транскордонної співпраці на регіональному рівні; інтеграція України в міжнародну транспортну систему.

Зазначені стримуючі фактори розвитку концесійних проєктів, до яких належать: концентрація значних ризиків (соціально-економічних, фінансових, правових та інших) стосовно залучення довгострокових інвестицій у вигляді концесій; недостатня інтеграція вітчизняної економіки у світову економічну систему; відсутність необхідного рівня кваліфікації спеціалістів стосовно управління об'єктами інвестиційної діяльності, побудованих на концесійних засадах; відсутність достатніх мотиваційних факторів (низька конкурентоспроможність продукції, послуг, високий рівень оподаткування).

У третьому розділі «Перспективи розвитку транспортної інфраструктури України в умовах її інтеграції у міжнародну транспортну систему» виявлено потенційні можливості забезпечення якості транспортного обслуговування у сфері міжнародного туризму та запропоновано напрями формування стратегій розвитку національної транспортної інфраструктури з орієнтацією на її відповідність світовим стандартам в контексті світової і європейської інтеграції.

Перспективи розвитку транспортної інфраструктури України пов'язуються з проблемою підвищення якості транспортного обслуговування. На якість транспортного обслуговування туристів впливають зовнішні, внутрішні і ринкові чинники (рис. 4).

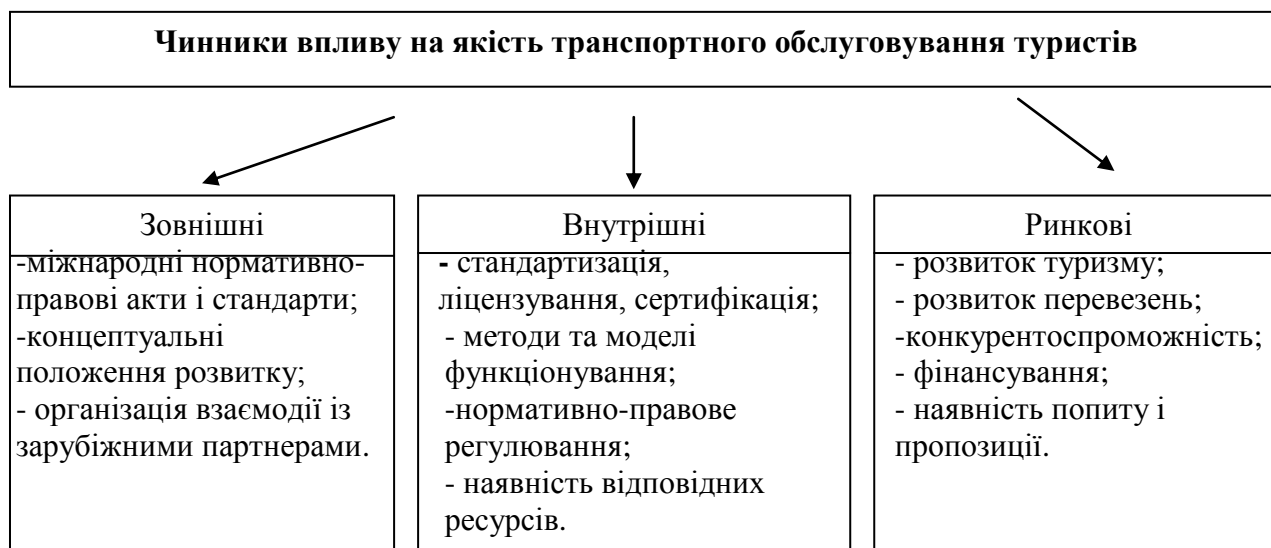

Рис. 4. Чинники впливу на якість транспортного обслуговування туристів

Зовнішні чинники визначають необхідність створення міжнародних нормативно-правових актів та стандартів стосовно транспортного обслуговування туристів, механізми та

можливості участі українських перевізників на міжнародних ринках. Внутрішні чинники пов'язані із особливостями процесів та систем функціонування транспортного обслуговування туристів. Ринкові чинники формують потреби в якісному транспортному обслуговуванні туристів та обумовлюють розробку економічних відносин розвитку галузі відповідно до викликів глобалізації.

Комплексне надання туристичних послуг забезпечує високу конкурентоспроможність на туристичному ринку та ефективність функціонування туристичних і транспортних організацій.

Доведено, що якість транспортного обслуговування, як комплексне явище, повинно відповідати вимогам та очікуванням споживачів стосовно своєчасності доставки, підвищення комфорту, зменшення витрат. Для забезпечення ефективності та якості перевезень туристів запропонований організаційно-економічний комплекс (рис. 5).

Рис 5. Організаційно-економічний комплекс забезпечення якості транспортних послуг

Впровадження запропонованого організаційно-економічного комплексу забезпечення якості транспортного обслуговування туристів дозволить сформувати основну концепцію управління перевезеннями туристів, визначити нові науково-прикладні задачі, а постановка цих задач, у свою чергу, сформулює напрями вдосконалення роботи всіх ланок системи індустрії туризму та відпочинку.

Необхідність в більш глибокій інтеграції в транспортну систему Європи та світу в зв'язку активізацією міжнародного туризму вимагає розробки стратегій розвитку міжнародних транспортних послуг. Розробка цих стратегій повинна будуватись на принципі комплексності. Це означає, що транспортна система має бути представлена всіма видами транспорту, що, по можливості, рівномірно розвиваються. Одночасно в країні необхідно здійснювати розвиток власного виробництва транспортних засобів на основі використання найновіших інноваційних розробок і технологій. Цілісна модель транспортних послуг повинна включати форсування (без втрати якості) будівництва сучасної і зручної мережі автомобільних та залізничних доріг, морських і авіаційних портів при зростанні частки транспортних засобів, що зосереджені у власності національних компаній. Це вимагає проведення державної політики оновлення транспортного парку, номенклатури послуг та об'єктів транспортної інфраструктури в середині країни.

Україна має надзвичайно сприятливе транспортно-географічне положення з огляду на розвиток туристичних послуг як національними компаніями, так і зарубіжними турфірмами. Нові можливості для використання зручного геополітичного і транспортно-географічного положення України з'являються у зв'язку з перспективою розвитку та розширення європейських і євразійських транспортних коридорів.

Важливим напрямком міжнародної транспортної інтеграції в умовах активізації міжнародного туризму є прискорений розвиток та розширення міжнародних транспортних коридорів, які проходять територією України, і завдяки яким можна буде успішно збільшувати потоки іноземних та транзитних туристів. Система європейських і євразійських транспортних коридорів з'єднає європейські країни з країнами Закавказзя, Центральної Азії та Близького Сходу, а відповідно Китай, країни Закавказзя, Середньої Азії, Далекого Сходу – з країнами Західної Європи, Балтики і Скандинавії та створить надзвичайно сприятливі умови для розширення та підвищення ефективності перевезень територією України. Розбудова національної мережі міжнародних транспортних коридорів (МТК), поліпшення її стану та збільшення пропускної спроможності, вдосконалення технології міжнародних перевезень за принципами провідних логістичних систем здійснюються у відповідності до «Програми розвитку національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні». Для подальшої активної реалізації Програми в Україні необхідно акцентувати увагу на

розвиток транспортної мережі автомобільних, залізничних, повітряних та водних шляхів через Україну в контексті міжнародної економічної та політичної інтеграції.

З метою поглиблення інтеграції до ринку транспортних послуг у сфері залізничного транспорту доцільно розширювати співробітництво з Європейським агентством залізниць (ERA) в рамках Організації співробітництва залізниць (ОСЗ) для безпосереднього управління і координації роботи Укрзалізниці по підготовці міжнародних угод з питань діяльності залізничного транспорту, проведення міжнародних нарад, конференцій, інших форумів, представлення інтересів залізничного транспорту України в міжнародних транспортних організаціях.

Шляхами подальшої інтеграції авіаційної галузі визначено: укладання Угоди між Україною та ЄС про спільний авіаційний простір, що передбачає об'єднання авіатransпортних ринків; забезпечення участі України в європейських авіаційних організаціях; гармонізацію та інтеграцію системи організації повітряного руху до європейської системи; виконання вимог Міжнародної конвенції щодо співробітництва у галузі безпеки аеронавігації; реалізацію положень Угоди про співробітництво у рамках європейської програми супутникової радіонавігації «Галілео». Укладання широкомасштабної Угоди передбачає об'єднання авіатransпортних ринків України та ЄС, що сприятиме більш ефективному використанню ринку авіаперевезень та покращенню якості послуг, розвитку транзитного потенціалу України, інтегруванню України до європейських та міжнародних авіаційних структур та зміцненню авторитету нашої країни як авіаційної міжнародної держави. А це, в свою чергу, сприятиме суттєвому зростанню міжнародних авіаперевезень.

Інтеграційне реформування ринку послуг водного транспорту вимагає нарощування конкурентоспроможного вітчизняного пасажирського флоту для активізації перевезень в басейнах Чорного й Азовського морів, Дунаю, Дніпра (з майбутнім використанням внутрішньої річкової системи Російської Федерації), збільшення пропускних спроможностей морських та річкових портів (першочерговим вбачається доцільність розбудови нових терміналів Одеського, Іллічівського морських портів, а також порту «Южний»).

Узагальнюючим результатом проведеного дослідження є обґрунтування актуальності розбудови в Україні транспортної галузі, яка дедалі більше інтегрується у світову туристичну індустрію, є одним із ключових напрямів структурної перебудови економіки.

На даний момент актуальними завданнями у сфері розбудови транспортної галузі в Україні є: визначення пріоритетних туристичних регіонів та транспортних перевезень; формування стратегій просування транспортних послуг та їх реалізація через організацію продажу цих послуг за кордоном туристичним та транспортним організаціям; розвиток системи інституційних заходів для інтеграції України в міжнародну транспортну систему, яка передбачає розвиток концесійної діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоноване нове вирішення наукового завдання щодо розвитку транспортної інфраструктури України в умовах активізації міжнародного туризму.

Виконане наукове дослідження дозволяє сформулювати висновки і пропозиції теоретичного, методичного і прикладного характеру, основні з яких зводяться до наступного:

1. Проведене дослідження теоретичних засад та аналізу поглядів на розвиток транспортної інфраструктури міжнародного туризму дозволило виявити фактори їх взаємного впливу та встановити, що перевезення є невід'ємним етапом подорожей та туристичних поїздок та займають одне з центральних місць у складі будь-якого туристичного продукту. Відповідно, перевезення, являючи собою важливий чинник туристичної індустрії, є визначальним в генерації туристичної діяльності і туризму як галузі економіки. Розвиток туризму і пов'язаного із ним транспортного обслуговування вимагає вдосконалення транспортної інфраструктури туризму та підвищення ефективності використання туристичних ресурсів в контексті врахування чинників глобалізації та євроінтеграційних прагнень України.

2. Удосконалено класифікацію елементів туристичної інфраструктури як комплексу підприємств туристичної індустрії і взаємопов'язаних з нею установ та об'єктів, що забезпечують матеріальні та соціально-культурні умови відтворення туристичного продукту і транспортного обслуговування. Виявлено, що транспортні послуги є необхідним та постійним компонентом транспортної інфраструктури та в наданні туристичних послуг.

3. Сучасні світові тенденції, пов'язані з розширенням міжнародного співробітництва та поглибленням інтеграційних процесів, зробили вирішальний вплив на розробку програм, метою яких є формування міжнародних транспортних коридорів. Розвиток МТК дозволить вирішити ряд транспортних проблем, пов'язаних із забезпеченням міждержавних економічних, туристичних та інших зв'язків, а також з доцільністю розвитку транспортної інфраструктури в Україні. При будівництві МТК необхідно передбачати виділення ділянок під розширення дорожньої інфраструктури у перспективі, маючи на увазі зростання туристичних потоків у майбутньому. Капіталовкладення в оновлення, розширення і розбудову транспортної мережі мають здійснюватися за найсучаснішими досягненнями дорожньої науки і забезпечувати ефективне використання транспорту.

4. В Україні у залученні інвестиційного капіталу у транспортну галузь первинну роль має відігравати цілеспрямована політика держави щодо стимулювання інвестицій та формування відповідного економіко-правового механізму. Запропоновано механізм державно-приватного партнерства для реалізації фінансових інтересів держави в транспортній галузі на основі використання концесій. Це забезпечить залучення і

використання нових джерел фінансування розбудови транспортної інфраструктури, підвищення якості транспортних послуг, прискорення розбудови міжнародних транспортних коридорів та активізації туризму.

5. Інституційне середовище держави має концентруватися на: формуванні державної політики у сферах авіаційного, автомобільного, залізничного, морського і річкового транспорту та у сферах використання повітряного простору; визначенні пріоритетних напрямів розвитку галузі та дорожнього господарства відповідно до конкурентних переваг країни у наданні міжнародних туристичних послуг; розробці та здійсненні заходів, спрямованих на розвиток транс'європейських транспортних мереж, транснаціональних осей, інтеграцію транспортної системи України до європейської та світової транспортних мереж; розвитку інфраструктури туризму, зокрема, за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей.

6. Для забезпечення якості транспортного обслуговування туристів розроблений організаційно-економічний комплекс з забезпечення якості, який визначає форми, методи, принципи та правові норми, що регулюють ці взаємовідносини, а також функції управління, спрямовані на реалізацію взаємних обов'язків сторін щодо забезпечення високої якості та ефективності транспортного обслуговування туристів. Реалізація цього механізму дозволить підвищити взаємну зацікавленість сторін щодо надання транспортних послуг у досягненні високих кінцевих результатів діяльності, конкретизації чинників ефективності та якості транспортного обслуговування туристів.

7. До основних напрямків розвитку міжнародної інтеграції транспортної системи України слід віднести такі: розвиток транзитного потенціалу країни через введення одностайних правил здійснення перевезень; підвищення якості транспортних послуг, що надаються; створення рівних умов доступу на ринок транспортних послуг; удосконалення законодавства в сфері транспорту до міжнародних вимог та активна участь в системі існуючих міжнародних транспортних коридорів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Карась О. С. Порівняльні переваги транспортної інфраструктури туризму в Україні / О. С. Карась // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 4 (33). – С. 65–73.

2. Карась О. С. Стан і перспективи розвитку пасажирських авіаційних перевезень в Україні / О. С. Карась // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2012. – № 1 – С. 73–80.

3. Карась О. С. Напрями розвитку міжнародної концесійної діяльності в транспортній системі України / О. С. Карась // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2012. – № 5-2 – С. 158–164.

4. Карась О. С. Сучасний стан та тенденції розвитку транспортної галузі України в контексті розбудови туристичної інфраструктури / О. С. Карась // Схід. – 2012 – № 6 – С. 38–43.

Публікації у інших наукових виданнях

5. Карась О. С. Напрями розвитку транспортної інфраструктури України в умовах міжнародного туризму / О. С. Карась // Географія та туризм. – 2010. – №7. – С.26–31.

6. Карась О. С. Інтеграція транспортних мереж України у міжнародну транспортну систему / О. С. Карась // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Географія. – 2011. – № 2. – С.105–110.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Карась О. С. Переваги інтермодальних перевезень в міжнародній транспортній системі / О. С. Карась // Актуальні питання рекламно-інформаційного забезпечення туристично-рекреаційної галузі у рамках проведення «Євро-2012»: міжнар. наук.-практ. конф. 20 травня 2011 р. : тези доповіді. – Тернопіль, ТНТУ, 2011. – С. 155–157.

8. Карась О. С. Вплив транспортних послуг на формування туристичного продукту / О. С. Карась // Україна в системі міжнародної економіки: міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів 11 – 12 лютого 2010 р. : тези доповіді. – Тернопіль: Економічна думка, 2012. – С. 222–223.

9. Карась О. С. Розвиток інфраструктури залізничного транспорту в Україні до чемпіонату Євро 2012 / О. С. Карась // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації: міжнар. наук.-практ. конф., 17 – 18 лютого 2012 р.: тези доповіді. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 95–98.

10. Карась О. С. Залучення інвестицій в сферу розвитку транспортної інфраструктури України / О.С. Карась // Посткризовий розвиток світової економіки та Україна: міжнар. наук.-практ. конф., 20 – 23 березня 2012 р.: тези доповіді . – Тернопіль, ТНЕУ, 2012. – С. 60–63

11. Карась О. С. Міжнародні системи бронювання транспортних послуг та їх розвиток в Україні / О. С. Карась // Молодь: освіта, наука, духовність». Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» : міжнар. наук.-практ. конф., 19 – 20 квітня, 2012 р. : тези доповіді. – Київ, 2012. – С. 67–68.

Публікації в зарубіжних виданнях

12. Karas O. Entwicklung der ukrainischen Verkehrsinfrastruktur anlässlich der europäischen Fussballmeisterschaft 2012 / Olena Karas // Збірник наукових робіт «Globale und laenderspezifische sozio-oekonomische Effekte». – Berlin, 2012. – P. 191–201.

13. Карась Е. Международные системы бронирования транспортных услуг и их развитие в Украине / Елена Карась // Проблемы и перспективы на развитието на сїтрудничеството между страните от югоизточна Европа в рамките на Черноморското икономическо сїтрудничество: міжнар. наук. – практ. конф., 18-19 вересня, 2012 р.: тези доповіді. – Албена, 2012. – С. 308–316.

АНОТАЦІЯ

Карась О. С. Розвиток транспортної інфраструктури України в умовах активізації міжнародного туризму. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопіль, 2013.

Дисертація присвячена поглибленню науково-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо визначення стратегій транспортної інфраструктури України, підвищення якості обслуговування туристів на транспорті та інтеграції транспортних мереж України в систему міжнародного туризму.

Запропоновані шляхи поліпшення якості транспортного обслуговування в Україні з орієнтацією на розвиток міжнародного туризму і розроблений організаційно-економічний комплекс з контролю і удосконалення якості в аспектах підвищення комфорту пасажирів, швидкості доставки, а також виявлення і усунення недоліків у роботі окремих видів транспорту. На цій основі запропоновано механізм державно-приватного партнерства для реалізації інвестиційних інтересів держави в транспортній галузі, основою якого є концесійна діяльність в сфері залучення іноземних інвестицій. Реалізація концептуальних засад впровадження концесійного механізму державно-приватного партнерства спричинить розширення джерел фінансування розбудови транспортної інфраструктури, підвищення якості транспортних послуг, прискорення розбудови міжнародних транспортних коридорів та активізації туризму.

Ключові слова: міжнародний туризм, транспорт, транспортна інфраструктура, інвестиційне забезпечення, інституційне середовище, якість послуг, державно-приватне партнерство, міжнародні транспортні коридори.

АННОТАЦИЯ

Карась Е. С. Развитие транспортной инфраструктуры Украины в условиях активизации международного туризма. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, 2013.

В качестве научной гипотезы выдвинуто предположение, что комплексное и сбалансированное развитие и совершенствование транспортной инфраструктуры является важной составляющей роста внутренних и въездных туристических потоков, что в свою очередь обеспечивает повышение эффективности использования туристических ресурсов.

В диссертационной работе предложены основные меры совершенствования туристической деятельности и сформулированы пути улучшения транспортного обслуживания туристов в современных условиях функционирования туристического бизнеса в Украине. С этой целью разработан и предложен организационно-экономический комплекс по контролю и усовершенствованию качества транспортного обслуживания с целью повышения комфорта пассажиров, скорости доставки, качества транспортного обслуживания, а также выявления и исправления проблем в работе отдельных элементов системы. Комплексное решение туристических услуг обеспечит высокую конкурентоспособность на рынке туризма и эффективность функционирования туристических и транспортных организаций. Большое значение имеет внедрение систем качества на туристических предприятиях, так как они отвечают за безопасность туристов в течение всего путешествия.

В Украине в привлечении инвестиционного капитала в транспортную отрасль (как стратегически важную) первичную роль должна играть целенаправленная политика государства по стимулированию инвестиций и формирования соответствующего экономико-правового механизма. Предложенный механизм государственно-частного партнерства для реализации инвестиционных интересов государства в транспортной отрасли на основе использования концессий. На основе характеристик концессионной деятельности и положительного зарубежного опыта и его преимуществ над другими договорами, предлагаем активное применение концессионных механизмов в транспортной отрасли Украины. Концептуальные основы внедрения концессионного механизма государственно-частного партнерства, реализация которых повлечет расширение источников финансирования развития транспортной инфраструктуры, повышения качества транспортных услуг, улучшения использования потенциала международных транспортных коридоров и активизации туризма.

Ключевые слова: международный туризм, транспорт, транспортная инфраструктура, инвестиционное обеспечение, институциональная среда, качество услуг, государственно-частное партнерство, международные транспортные коридоры.

ABSTRACT

O. Karas. Development of transport infrastructure in Ukraine in conditions of international tourism activization. – Manuscript.

Dissertation for the acquisition of the scientific degree of Candidate of Economic Science. Specialty 08.00.02 – World economy and international economic relations. – Ternopil National Economic University, Ternopil, 2013.

The dissertation is devoted to the deepening of the scientific and methodical provisions and development of the practical recommendations on the determination of the strategy of the transport infrastructure in Ukraine: improvement of quality of tourist services in transport and integration of transport networks of Ukraine in the system of international tourism.

The ways to improve the quality of transport services in Ukraine oriented on the development of the international tourism are offered. For this purpose, the organizational and economic complex in control and enhancement of quality in the aspects of improving of passengers' comfort, speed of delivery, likewise identification and correcting of deficiencies in the certain means of transport is considered. On this basis, the mechanism of public-private partnerships for the realization of the investment interests of the country in the transport sector, based on a concession activity in the area of foreign investment attracting is developed. The implementation of the conceptual framework of realization of the concession mechanism of the public-private partnership will promote the extension of the sources of funding of transport infrastructure development, improvement of quality of transport services, accelerating of the development of international transport corridors and tourism activization.

Keywords: international tourism, transport, transport infrastructure, investment support, the institutional environment, the quality of services, public-private partnerships, international transport corridors.